його на полицю або край стола – відбувається обмін хлібом. Якщо під час сватання дівчини не було в хаті – за нею посилали, якщо була – вона мала стояти біля комина і колупати піч. Учені вважають, що піч – «символ материнського першопочатку, непорушності родини, неперервності життя, рідної хати, батьківщини; здавна стала ритуальною, культовою як родинний вівтар, де знаходяться боги родинного вогнища (тому кажуть: *«Я сказав би, та піч у хаті»*); звідси ритуал для молодої при сватанні *колупати піч* (тобто просити ради й заступництва в домовика, що разом з тим було свідченням скромності, цнотливості дівчини) [3, с. 456]. Коли мати питає, чи хоче донька йти за цього парубка, дівчина потихеньку на вухо каже їй про свою згоду. Якщо на сватанні дійшли згоди, то батьки благословляють дівку й парубка.

У результаті вивчення характеристик переходової особи під час весілля (молодого/молодої) було виділено такі основні символічні риси: *недієздатність, нерухомість, сліпота, німота, глухота, неспоживання їжі, порушення етикету,* що моделювалися в межах поведінкового та звукового метамовних ключів.

Список використаних джерел

1. Геннеп А. Ван. Обряды перехода. Систематическое изучение обрядов / Геннеп А. Ван. – М.: Изд. фирма «Восточ. литература» РАН, 1999. – 198 с.
2. Гончарук В. А. Свадебная обрядность исторической Уманщины: первоначальный смысл и воспитательный потенциал / В. А. Гончарук // Res Humanitariae, 2017. – Том 20. – С. 144–145.
3. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник / В. В. Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – С. 456.
4. Сивачук Н. П. Уманське весілля: навч. посіб. / Н. П. Сивачук. – Умань: ПП Жовтий О. О., 2008. – 257 с.

Катерина Папуня

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ – УЧАСНИКАМИ БОЙОВИХ ДІЙ

Сьогодні Збройні Сили України цілодобово, у повсякчас, несуть бойову службу, захищаючи мир і спокій громадян від зовнішнього агресора на сході нашої держави. Ми кожен день все краще і краще починаємо усвідомлювати, що сильна армія – запорука благополуччя і щасливого життя громадян.

У ст. 17 Конституції України проголошено, що держава забезпечує соціальний захист громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах

України та членів їх сімей.

Один з найважливіших важелів у побудові сильної армії – це соціальна робота з військовослужбовцями, оскільки вона підтримує сильний бойовий дух нашим захисникам, а як казав Наполеон Бонапарт – «воїн який володіє високим бойовим духом – сильніший трьох воїнів, які не мають цієї зброї».

На сьогоднішній день стає зрозумілим, що Україна переживає чи не найтривожніші часи в новітній історії, що обумовлює цілу низку проблем у соціальному житті країни. Невизначеність перспектив майбутнього життя, зміна стереотипів життєдіяльності, дефіцит сприятливого соціального середовища для соціалізації особистості, все це є результатом нинішньої кризової ситуації в Україні. Визначені проблеми не можуть бути вирішені без системного втручання соціальних працівників, реалізація професійної діяльності яких направлена на сферу допомоги людям в означених процесах соціального життя. Діяльність соціального працівника орієнтується на створення та підтримання сприятливих умов соціальної адаптації та соціалізації особистості.

Також варто відзначити, що особливістю соціальної роботи є націленість на позитивний соціальний розвиток особистості наряду з вирішенням суб'єктивних проблем особистості. Її головним завданням є – навчити людину самостійно вирішувати життєві проблеми, тобто адаптуватися до умов життя в соціальному середовищі. Бо високий бойовий дух неможливий без соціально-економічного захисту військовослужбовців та членів їх сімей. Це і являється, на сьогодні, одним із пріоритетів нашої держави.

Специфіка соціально-педагогічної роботи з військовослужбовцями розкрито у працях Андреєва Т., Беденко-Зваридчук О., Дубровіна І., Куліков В., Легуша С., Максимова Н., Шипіцина Л. та інші.

Психологічна допомога колишнім військовослужбовцям повинна включати декілька напрямів:

1. Діагностика синдрому соціально-психологічної дезадаптації (психоемоційного стану до травми, стратегій адаптації, які використовувалися раніше, особливостей поведінки) на підставі результатів психодіагностики індивідуальних особливостей.

2. Психологічне консультування (індивідуальне і родинне). При індивідуальній роботі необхідно дати клієнтові можливість висловити все наболіле, виявляючи зацікавленість. Потім доцільно пояснити, що стан, який він переживає, – тимчасовий, він властивий всім, хто брав участь в бойових діях. Дуже важливо, щоб він відчув розуміння і побачив готовність допомогти не лише з боку фахівців, але і з боку близьких і рідних. Потужним засобом психологічної реабілітації є щирий прояв розуміння проблем ветерана та терпіння. Відсутність цих якостей в близьких призводить інколи до трагічних наслідків.

3. Психокорекційна робота. Психологічна корекція, або психокорекція,

визначається як направлена дія на ті або інші психологічні структури з метою забезпечення повноцінного розвитку та функціонування особи.

4. Навчання методам саморегуляції (зняття напруги за допомогою релаксації, аутотренінгу та інші методи).

5. Соціально-психологічні тренінги, спрямовані на підвищення адаптивності і особистісний розвиток клієнта.

Учасниками бойових дій є особи, які брали участь у виконанні бойових завдань по захисту Батьківщини у складі військових підрозділів, з'єднань, об'єднань всіх видів і родів військ Збройних Сил діючої армії (флоту), у партизанських загонах і підпіллі та інших формуваннях як у воєнний, так і у мирний час.

Статус учасника бойових дій чітко визначається статтями 5 та 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»

Первинна психологічна допомога повинна надаватися безпосередньо у бойових умовах. Бійці мають усвідомлювати, що звернення за психологічною допомогою – це не визнання власної неадекватності, а намагання уникнути проблем із психікою у майбутньому. Потрібно долати у собі комплекс щодо звернення до профільного лікаря-фахівця. Командири мають усвідомлювати, що усі підлеглі по різному реагують на зовнішні подразники: комусь потрібна глибока бесіда, а комусь вистачає дружнього плескання по плечу, або окрику. До того ж, командири мають виявляти осіб-панікерів зі слабкою і нестабільною психікою, а також тих, які можуть у кризовій ситуації поставити під загрозу життя усього підрозділу. Зазвичай, 80–90 відсотків осіб, яким було вчасно надано допомогу психолога у польових умовах, поверталися в стрій.

Для батьків військовослужбовців АТО також запропоновано варіант дій. По-перше – не передавати солдатам негативних емоцій. Навпаки – вселяти у бійців силу і упевненість в їхніх діях. Якщо солдат прибув у відпустку додому, батькам та друзям слід оточити його увагою та переключити психіку військовослужбовця із думок про війну на інші, більш позитивні теми.

На думку Козінчука А., військового психолога, спеціаліста із запобігання ПТСР (посттравматичний стресовий розлад), головного інспектора Департаменту Поліції особливого призначення Національної поліції України та члена ВГО «Побратими», проблема криється також у вкрай низькому ступені довіри українських військових саме до «кабінетних» психологів, які навряд чи до кінця розуміють реалії бойових дій. Досвідчених військових психологів в країні поки замало, тому здебільшого психологічна допомога різної якості надається в місцевих ветеранських об`єднаннях та громадських організаціях. Довідково: на підготовку спеціалістів з психологічної допомоги у минулому році державою було виділено 50 млн грн та частину цих коштів було використано «не за цільовим призначенням»…

Масштабним втіленням в Україні проектів психосоціальної підтримки ветеранів АТО займається ГО «Studena» [2], яка 08 листопада поточного року провела прес-зустріч з нагоди продовження роботи адаптаційних програм для українських військових. В рамках реалізації цих програм було презентовано проект психологічної реабілітації та соціальної адаптації до мирного життя військовослужбовців після АТО «Без броні», що має на меті створення єдиної бази даних наявних по всій Україні ініціатив з надання юридичної, психологічної, соціальної та медичної допомоги бійцям АТО. Наразі портал офіційно розпочав свою роботу за допомогою спільних зусиль волонтерів, медиків, соціальних працівників, психологів та юристів. Назва проекту «Без броні» говорить про те, що у мирному житті душевна броня, так необхідна в умовах бойових дій, нарешті може бути знята.

Показовою, якщо не сказати кричущою, видається внутрішня статистика проекту: так, всього 14 % опитуваних зверталися до психолога, з них 65 % робили це примусово, і лише 35 % – добровільно. 41 % усіх опитаних ніколи ні за що не піде до психолога. Але чинником, здатним похитнути цю думку, є рекомендація побратимів, це відзначили 23 % респондентів. У зв'язку із цим, координатор проекту «Без броні» Мельниченко А. відзначає, що найбільшим попитом на ресурсах проекту користуються так звані «камін-аути», куди бійців запрошують розповідати про свій досвід – на них найбільше переходів, переглядів і поширень.

Отже, з кожним днем продовження тривалості антитерористичної операції на Сході країни кількість ветеранів зростає, а отже питання особливості соціальної роботи з військовослужбовцями – учасниками бойових дій в нашій державі дедалі набуватиме актуальності

Список використаних джерел

1. Александров А. А. Личностно-ориентированные методы психотерапии / А. Александров. – СПб.: Речь. – 2000.
2. Державні гарантії соціального захисту учасників антитерористичної операції, Революції Гідності та членів їх родин: стан і перспективи: виступ народного депутата Ольги Богомолець на парламентських слуханнях [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2575:reabilitatsiya-vijskovikh-ato-v-ukrajini-2&catid=71&Itemid=382
3. ГО «Studena» – неприбуткова громадська організація, що фінансується Агенством США з міжнародного розвитку USAID.
4. Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції: Указ Президента України від 18.03.2015 № 150/2015 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/150/2015